

УДК 371.13

Талят Азізов,
доктор технічних наук, професор,
завідувач кафедри техніко-технологічних
дисциплін, охорони праці та безпеки
життєдіяльності Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини
Олексій Мельник,
кандидат технічних наук, викладач
кафедри техніко-технологічних дисциплін,
охорони праці та безпеки життєдіяльності
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК НАПРЯМУ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА. БУДІВЕЛЬНА СПРАВА» У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

У статті представлено короткі аспекти розвитку напрямку «Професійна освіта. Будівельна справа» у контексті підготовки інженерів-будівельників та викладачів професійно-технічних навчальних закладів. Даються переваги даного напрямку професійної освіти як способу формування в студентів та реалізації дослідницьких, практичних та творчих здібностей у педагогічній та інженерній діяльності.

Ключові слова: професійна освіта, будівельна справа, інженер-будівельник.

В статье представлены короткие аспекты развития направления «Профессиональное образование. Строительное дело» в контексте подготовки инженеров-строителей и преподавателей профессионально-технических учебных заведений. Даются преимущества данного направления профессионального образования как способа формирования у студентов и реализации исследовательских, практических и творческих способностей в педагогической и инженерной деятельности.

Ключевые слова: профессиональное образование, строительное дело, инженер-строитель.

The article deals with the brief aspects of development of the direction «Trade education. Building business», in the context of training civil engineers and teachers of vocational technical establishments. The advantages of the direction of trade education are presented, as to the forming method for students and realization of research, practical and creative abilities in pedagogical and engineering activity.

Key words: trade education, building business, civil engineer.

Професійна освіта розглядається науковцями і педагогами-практиками, як різнобічний комплексний засіб підвищення якості, ефективності і доступності вищої освіти, який дозволяє за рахунок змін у структурі, змісті, організації освітнього процесу і диференціації в більшій мірі враховувати інтереси, нахили і здібності студентів. При цьому суттєво розширюються можливості побудови студентами індивідуальної освітньої траєкторії, забезпечується більш високий рівень їх підготовки для продовження навчання у вибраному напрямі. На сьогодні відомі різні спрямування професійної освіти, не винятком став напрям підготовки «Професійна освіта. Будівельна справа».

Тому, метою статті є визначити й охарактеризувати основні особливості розвитку напряму «Професійна освіта. Будівельна справа» у системі підготовки кваліфікованих кадрів для професійно-технічних навчальних закладів України.

Великий вплив на становлення і розвиток будівельної науки здійснили багатовіковий досвід людства в області будівництва будівель і споруд та розвиток будівельної техніки. Історія розвитку будівельної техніки показує, як під впливом практичних потреб формуються наукові положення та створення необхідних умов для інтенсивного розвитку будівництва України.

Західні експерти відзначають, що в даний час необхідність професійної освіти в галузі будівельної справи є загальноновизнаною, про що свідчить, зокрема, обсяг затрачених на цю сферу коштів. У той же час зростають вимоги до його ефективності, підвищення якості послуг та їх відповідності замовленню, більшої ясності принципів і методів навчання. Отже, постає питання про підвищення професійного рівня самих працівників цієї сфери, диверсифікації їх завдань [7; 9].

У своїх дослідженнях В. Андрущенко [1], М. Головатий [2], В. Журавський [3], В. Зайчук [4], В. Захарченко [5], В. Кремень [6], Л. Ляшенко [8], Л. Мулик [10] та інші вчені наголошують на тому, що з процесом ринкових економічних трансформацій у країнах світу і в Україні, зокрема, відбулися певні переоцінки суті, призначення, функцій професійної освіти у різних напрямках підготовки. Якщо донедавна таку освіту розглядали як простий засіб відтворення «робочої сили», то у сучасних умовах – це джерело активного відродження та росту економічно і соціально активних груп населення, які можуть працювати в усіх сферах діяльності.

У вищій професійній освіті важливий соціально-державний інститут, який виконує функцію підготовки молодого покоління до вирішення в майбутньому професійних завдань у певній галузі виробництва та передбачає достатньо високий рівень сформованості різних умінь і навичок, а також здібності для безперервного їх вдосконалення.

На відміну від загальної освіти, професійна освіта має специфічну

мету, тобто призначення студента вищої школи до особливостей обраної сфери діяльності в інтересах реалізації здібностей та інтересів особистості. Так, професійна освіта відрізняється від загальної освіти характером і спрямованістю отримуваних знань, умінь та навичок, формуванням та вдосконаленням тих особистісних установок і якостей, які узгоджуються з обраними людиною професією та спеціальністю.

Вища професійна освіта передбачає підготовку фахівців певної кваліфікації, результатом якої є не лише рівень засвоєння студентами такої сукупності систематизованих знань, умінь і способів діяльності, що нададуть змогу фахівцю самостійно та відповідально вирішувати дослідницькі і практичні завдання, творчо використовуючи та розвиваючи досягнення культури, науки і техніки, але й професійне становлення та розвиток особистості людини.

Сьогодні в умовах євроінтеграції в високо розвинутих країнах існують такі основні особливості підготовки інженерів-будівельників:

- промисловість пред'являє до вищої школи вимоги забезпечити випускників солідної загальної підготовки, в якій переважає знання теоретичних прикладних дисциплін, а також навчити їх методам оволодіння спеціальністю;

- вузи повинні навчити студентів працювати в колективі, приймати спільні рішення, вміти спілкуватися з людьми, чітко висловлювати думки. Для цього навчання у ВНЗ має здійснюватися в групах, щоб після вступу на роботу випускники змогли працювати в комплексних бригадах інженерів і дослідників;

- посилюються вимоги до інженерів з оволодіння управлінськими знаннями. Незалежно від того, чи буде молодий спеціаліст у майбутньому інженером на виробництві або дослідником, він отримує навички в галузі управління на будівництві чи в професійно-технічних закладах.

Разом з тим, при включенні до навчальних програм педагогічних вузів ряду суспільних дисциплін, зустрічається недостатнє розуміння студентами необхідності вивчення загальнотехнічних дисциплін для їхньої майбутньої кар'єри. Ці знання студенти отримують при вивченні таких дисциплін як «Матеріалознавство», «Прикладна механіка», «Будівельне креслення» та ін.

Виділимо можливі шляхи подолання такого негативного ставлення: підбір висококваліфікованих викладачів, які не тільки могли б враховувати специфіку обраного напряму у педагогічних ВНЗ, а й поділяли б переконання в необхідності вивчення майбутніми інженерами гуманітарних предметів; приділення в перші ж тижні навчання особливої уваги навичкам спілкування, тобто навчання студентів вмінню ефективно і правильно викладати свої думки (як усно, так і письмово) і вмінню слухати (лектора, співрозмовника та ін); проведення не менше трьох разів на рік одноденних семінарів з різних і часто несподіваним для студентів питань,

---

завдання яких – стимулювати творчі можливості і, що ще більш важливо, збудити прагнення студентів до творчості і нетривіального мислення (зокрема, проводити семінари на такі теми, як «Гуманітарні аспекти ділової діяльності», «Інженери-будівельники», «Прийняття оптимальних рішень», «Проектування у будівництві», «Інженерна етика», «Техніка, як дзеркало культури», «Оцінка ситуацій, пов'язаних з ризиком» та ін); вивчення історії науки і техніки з приділенням особливої уваги розвитку науково-технічної думки на тлі соціально-культурного розвитку суспільства.

Під час виробничої практики у лабораторіях розвиваються уміння та навички студентів застосовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань.

Слід сказати, що заняття на такому виді практики ведуть педагоги, спеціально підготовлені для цієї діяльності та пройшли виробничу практику. Таких педагогів, як правило, готують за напрямом підготовки «Професійна освіта. Будівельна справа» в педагогічних та в університетах будівельного спрямування, де зазвичай створюються можливості для отримання студентами глибоких науково-прикладних знань і досить стійких професійних навичок. Завдяки цим педагогам-професіоналам студенти опановують таким рівнем знань і практичних навичок, що стають здатними одразу ж після ліцею чи вузу включатися у виробничу діяльність.

Виробниче навчання сприймається випускниками будівельних ліцеїв або індустріально-педагогічних коледжів та вищих навчальних закладів як дуже корисна необхідність. Таке ставлення пов'язано з тим, що студенти при зміні діяльності потребують соціальної адаптації.

Схема виробничого навчання на підприємствах та заводах, з одного боку, досить складна. Складність пояснюється тим, що кожне підприємство створює свою власну систему виробничого навчання, що відповідає місцевим потребам та інтересам. Проте можна виділити щось загальне, що властиво більшості підприємств, і навіть знайти найбільш типову схему. Такою була б система навчання на Уманському заводі залізобетонних виробів.

Після проходження виробничої практики рекомендовано виконувати індивідуальні, парні та групові проекти. Під проектом розуміється обґрунтована, спланована і усвідомлена діяльність, спрямована на формування у студентів певної системи творчо-інтелектуальних і предметно-перетворювальних знань і вмінь. Ця діяльність включає в себе вибір об'єкта проектування, пошук та вивчення аналога, розробку конструкції та технології, виготовлення та оцінку. Обов'язково здійснюється нескладний економічний і екологічний аналіз виконуваної роботи, проводяться маркетингові операції. Проект повинен завершуватися захистом пояснювальної записки.

Відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики, інженер-будівельник повинен вміти зводити фундаменти і стіни з природного та штучного каменю, опори, підпірні стінки, готувати розчини та суміші, здійснювати монтаж збірних елементів. Як викладач повинен: ознайомитися з історією розвитку будівельної галузі та регіональними особливостями ведення опоряджувальних робіт; використовувати під час навчання учнів сучасних педагогічних та інформаційних технологій; виховувати в учнів підприємливості та готовності до конкурентної боротьби на ринку праці; створювати оптимальні умови для розвитку творчості, самостійності, відповідальності, ініціативності, кмітливості, економності; формувати компетентності проектно-технологічної діяльності та вміння презентувати виготовлену продукцію; здійснювати допрофесійну підготовку та формування стійких інтересів до професій будівельної галузі.

Можна виділити такі перспективи розвитку для системи підготовки інженерно-педагогічних кадрів України з напрямку підготовки «Професійна освіта. Будівельна справа»: здійснення реформування професійної підготовки інженерів-педагогів з урахуванням власних національно-культурних особливостей навчання і виховання; забезпечення послідовності процесу переходу від студента до викладача (майстра виробничого навчання) шляхом створення певної програми входження у професію вчителів, що підвищить ефективність їхньої праці в перші роки професійної діяльності; висування під час прийому на роботу високих вимог не тільки до професійної компетентності, а й до особистісних якостей інженерів-педагогів, що сприятиме якіснішому відбору педагогічних кадрів.

Інженер-будівельник – одна з найнадійніших професій сьогодення. А той, хто обере цю професію, – аж ніяк не прогадає, бо попит на таких фахівців буде завжди. А підготовка висококваліфікованих фахівців для забезпечення навчального процесу у закладах II рівня акредитації будівельного типу є основою напрямку підготовки «Професійна освіта. Будівельна справа» у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Освіта в діалозі цивілізацій: зростання комунікативної функції / В. П. Андрущенко // Діалог цивілізацій: нові принципи організації світу : матеріали Всесвітньої конференції. – К. : МАУП, 2002. – С. 98–100.
  2. Головатий М. Ф. Освіта ХХІ століття: нова парадигма розвитку і функціонування для України / М. Ф. Головатий // Стратегічні напрями розвитку вищої освіти в Україні : матер. Міжнар. наук. конф. – К.-Судак : МАУП, 2003.
  3. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури
-

- в Україні / В. С. Журавський. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2003. – 416 с.
4. Зайчук В. О. Нормативно-правове забезпечення освіти в Україні / В. О. Зайчук // Вища школа. – 2002. – № 2–3. – С. 28–34.
  5. Захарченко В. П. Соціально-економічні аспекти розвитку освіти в умовах формування ринкових відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. в галузі економіки / В. П. Захарченко. – К. : МАУП, 2002. – 19 с.
  6. Кремень В. Г. Вища освіта і наука – пріоритетні сфери розвитку суспільства у ХХІ столітті / В. Г. Кремень // Вища школа. – 2002. – № 4–5. – С. 3–34.
  7. Лівінський О. М. Розвиток будівельної справи в Україні / О. М. Лівінський // Винахідник і раціоналізатор. – 2005. – № 1–8. – С. 23–30.
  8. Ляшенко Л. М. Реформування професійної освіти у Фінляндії в умовах глобалізаційних процесів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. М. Ляшенко. – К., 2003. – 25 с.
  9. Морозова Т. П. Сравнительный анализ систем управления вузом в условиях рыночной экономики : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Морозова Татьяна Петровна. – М., 2006. – 188 с.
  10. Мулик Л. Є. Питання трансформації та становлення механізму практичної реалізації соціальної політики в сучасній Україні (освітній аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. в галузі ділового адміністрування / Л. Є. Мулик. – К. : МАУП, 2003. – 27 с.
-